

DE KRACHT VAN HERHALING EN CONTINUÏTEIT

Regelmatig terugkerende activiteiten in de wereldoriëntatie

bron zijn van activiteiten. Een bekend didactisch model als 'de fiets van Jansen' is bedoeld als steun in dit hele proces. Ook het leerplan 'Wereldoriëntatie in ervaringsgebieden' is bedoeld als inhoudelijk kader om kinderen primair met de dingen zelf in aanraking te brengen, ontmoetingen waaraan vragen kunnen ontspringen. Jenaplanscholen hebben nogal eens grote moeite om dit ideaal te realiseren. Het ontwikkelen en onderhouden van activiteiten die regelmatig terugkeren kan daarbij tot steun zijn. Zoals bijvoorbeeld het een aantal jaren achtereenvolgend karteren van zingende vogels in het voorjaar.

Als het om wereldoriëntatie in Jenaplanscholen gaat is het ideaal toch nog steeds dat de vragen van kinderen zelf – spontane en gewekte vragen – de belangrijkste

Gevoeligheid voor het onverwachte

Zaken die zich onverwachts voordoen, de aandacht trekken en pedagogisch en didactisch kansen bieden zijn hier in het bijzonder van belang. De Amerikaanse pedagoog David Hawkins duidde dergelijke onverwachte gebeurtenissen en kansen aan met de metafoer 'de vogel in het raam'. We geven hier nogmaals het vaker aangehaalde citaat weer:

'In een goede klas is er een essentieel gebrek aan voorspelbaarheid over datgene wat gaat gebeuren, niet omdat er geen controle is, maar juist omdat die controle er is die er moet zijn, juist omdat de groepsleid(st)er zijn of haar beslissingen baseert op het waarnemen van de kinderen, zoals ze nu in actuele situaties zijn, hun actuele problemen en interesses en de dingen die "onderweg" onverwacht gebeuren en die niemand kan voorzien. Daarbij moeten we trouwens bedenken dat belangstelling niet alleen uitgangspunt, maar ook resultaat van activiteiten in de school kan zijn. De planning van activiteiten door de groepsleid(st)er kan, als dat nodig is, altijd bijgesteld worden.... Iedereen weet dat de beste momenten in ons onderwijs altijd een gevolg waren van de een of andere onverwachte gebeurtenis, waardoor de aandacht gericht werd op nieuwe dingen of aspecten, die een vroegere interesse die uitgedoofd was weer tot leven wekte. Plotseling is het er. De vogel vliegt het raam binnen en dat is nou net het mirakel dat je nodig had. Dit wijkt nogal af van het stereotiepe beeld van vernieuwingscholen waar je zo'n beetje alles mag, omdat hier groepsleid(st)ers betrokken zijn, die pedagogisch en didactisch munt weten te slaan uit de onverwachte gebeurtenissen die "onderweg" plaatsvinden, maar ook uit hun eigen verantwoord opgezette werkwijze om de aandacht op iets nieuws te richten.'

De 'vogel in het raam' geeft aanleiding tot vragen en onderzoeken. Maar hoe kunnen groepsleid(st)ers dergelijke 'gouden momenten' opmerken en daar pedagogisch en didactisch munt uit slaan, zonder de kinderen hun eigen vragen af te pakken? Hawkins schrijft elders: 'The bird in the window is there for the prepared mind'. Het gaat hier om het ontwikkelen van gevoeligheid, c.q. ontvankelijkheid, bij kinderen, maar nog meer bij groepsleid(st)ers. Een van de middelen voor het bevorderen daarvan is het ontwikkelen en onderhouden van activiteiten – je kan het 'projecten' noemen – die regelmatig terugkomen. Plus het documenteren daarvan in verslagen die voor deze en nieuwe kinderen en leraren de mogelijkheid geven om steeds weer aan een thema voort te bouwen, zodat er sprake is van een doorgaande lijn. Een dergelijke aanpak lijkt op gespannen voet te staan met 'het vragende kind' en 'de vogel in het raam'. Ik wil laten zien dat dit niet zo hoeft te zijn, dat het juist een scholing is in gevoeligheid voor het onverwachte.

Cycli in de school

In Jenaplanscholen zijn veel activiteiten te vinden die regelmatig terugkomen: weeksluitingen; vieringen van feesten, die vaak samengaan met een project; het vieren van verjaardagen, etc. Het samenleven en -werken binnen het schooljaar en de schoolweek geeft daarvoor vele aanleidingen. Ook de jaargetijden vormen zo'n cyclus die aanleiding geeft tot wereldoriënterende activiteiten. Niet voor niets is er een ervaringsgebied 'Het Jaar Rond'.

Er kan hier gedacht worden aan activiteiten als:

- het adopteren en volgen van de ontwikkeling van een boom, een vierkante meter met begroeiing, een individuele plant; eventueel een aantal jaren achtereen, bij een boom zelfs de hele basisschoolperiode;
- het voeren en observeren van vogels in de winter (zie Mensen-kinderen, november 2003);
- het jaarlijks in het voorjaar inventariseren van zingende vogels in een park of bosje en dat een aantal jaren achtereen;
- nestkasten ophangen op het schoolterrein, zo mogelijk zelf maken, en als het tot broeden komt de vogels observeren (zie Mensen-kinderen nov. 2004, januari en maart 2005);
- het monitoren van seizoensverschijnselen, participeren in het netwerk van www.natuurkalender.nl (zie Mensen-kinderen, mei 2004);
- natuurbeheer op het schoolterrein of in een natuurgebiedje in de buurt;
- tuinieren – produceren van groenten en/ of bloemen;
- het in elk seizoen samen maken van dezelfde wandeling door de buurt, c.q. hetzelfde natuurpad lopen, gericht op het vaststellen van veranderingen;
- het leggen van een relatie met de seizoenen via een plant die bloeit op de verjaardagen van de kinderen of een dier (geen huisdier) dat dan te zien is;
- de – vaak door ouders gemaakte – seizoenstafel op een centrale plek in de school;
- studie van de gang van de zon door middel van het vergelijken van schaduwen – richting en lengte -, waar de zon opkomt, op zijn hoogste punt staat en weer ondergaat, de tijden van zonsopgang en –ondergang, etc.

De in dit rijtje genoemde mogelijkheden zijn vaak te combineren en er moet uiteraard ook een keuze uit gemaakt worden.

Al met al ligt er dan toch heel wat vast aan activiteiten. Sommigen krijgen daar de kriebels van:

- 'waar is het vragende kind?' 'waar de actualiteit/ de "vogel in het raam"?'

- 'dan kan je net zo goed een methode aanschaffen'.

Dat laatste klopt niet – de methode die bovenstaande plaatsgebonden activiteiten bevat moet volgens mij - als die al te maken is - nog gemaakt worden.

Een beeld: vogels in de lente

In Mensen-kinderen is niet zolang geleden (november 2003) aandacht gegeven aan het thema 'Vogels in de Winter'. In het verlengde daarvan wordt nu een project voor de bovenbouw besproken dat een school jarenlang heeft uitgevoerd rond vogels in de lente: het met bovenbouwkinderen karteren van zingende vogels in een parkje in de buurt van de school. 'Vogels' is – ik herhaal wat ik daarover eerder schreef – een lastig thema in de school, omdat de dieren zo beweeglijk zijn. Het lokken van dieren op een voedertafel is daarom zo aantrekkelijk om de vogelstudie te beginnen. Een voordeel van het inventariseren van zingende vogels in het voorjaar is dat deze dieren door hun zang een broedterritorium markeren en verdedigen – goed hoorbaar en zichtbaar zijn (als er nog geen bladeren aan de bomen zitten) en gedurende langere tijd aan een plek gebonden zijn.

Algemene opzet

Er volgen nu puntsgewijs enkele algemene opmerkingen over een project als dit:

a. Leren met de kinderen

Dit project is in eerste instantie ontwikkeld in enkele scholen, waar in het team geen specifieke kennis van vogels aanwezig was. Aldoende staken de teamleden veel op, van het werken met de kinderen, maar ook door contact met inhoudelijke deskundigen van buiten de school. Ze hadden bij wijze van spreken nog nooit over een tjiftjaf gehoord, laat staan bewust de zang van de tjiftjaf gehoord en nu vertelden ze elkaar een jaar na het project dat ze de eerste 'tjif' gehoord hadden. Dus je hoeft niet veel te kennen om het toch te kunnen. Hoewel het natuurlijk handig is als er in het team wel kennis aanwezig is.

b. Hulp van buiten

Deze is als regel nodig. Het is een mooie aanleiding om contacten te leggen met vogelkenners in de omgeving. Voor WO is een netwerk van ervaringsdeskundigen op allerlei terreinen belangrijk, ook met het oog op onverwachte gebeurtenissen ('de vogel in het raam'), waarbij ze kunnen assisteren, maar ook verder als praatpaal voor de kinderen en gastdocent. Je kunt als school niet alles weten, maar het is ook goed als kinderen merken dat er deskundigheid buiten de school aangeboord kan worden. De deskundigen helpen in dit geval vooral bij het bepalen van de vogelsoorten die geïnventariseerd zullen worden en zullen tijdens het project een of meer keer aanwezig zijn, als begeleider van een groepje kinderen en/of in de verslagkring.

c. Tijdschema

Het project omvat jaarlijks twee weken – een voorbereidingsweek en een waarnemingsweek. De waarnemingsweek vindt plaats in een periode dat een aantal zomervogels al teruggekeerd is uit het zuiden en de bomen nog niet in blad zijn. In de praktijk komt dit tegenwoordig neer op de eerste week van april, of iets eerder.

Het is belangrijk om het project enkele jaren te herhalen, om de waarnemingen te kunnen vergelijken.

Een school voerde het project vier jaar achtereen uit,

daarna een jaar of zes niet en vervolgens weer een aantal jaren achtereen wel. Als de gegevens goed vastgelegd worden (zie verderop) levert dit een prachtige gelegenheid tot vergelijken tussen de jaren. Het feit dat het binnen een stamgroep gebeurt is een groot voordeel bij het herhalen in

Tringa paintinga: groenling

openvolgende jaren – 2/3 van de kinderen heeft het al een of twee keer meegemaakt en kan helpen bij het inleiden van nieuwelingen.

d. *Hetzelfde en ook steeds weer anders.*

Vogels zijn bij uitstek vertegenwoordigers van de wilde, spontane natuur – ze gaan hun eigen gang. Er zit herhaling/voorspelbaarheid in – de zang in het voorjaar, het broeden, het gedrag tegenover rivalen, de trek, bij veel soorten ook plaatstrouw. Dat laatste kan zelfs zover gaan dat de kinderen zich afvragen of die zingende tjiftjaf daar in die berk bij de vijver misschien dezelfde is als die van vorig jaar? En tegelijkertijd is het ook weer onvoorspelbaar – in dit geval welke soorten er zullen zitten en hoeveel van elk, hoe groot de territoria zullen zijn, etc. Je hebt de vogels niet aan een touwtje en dat is maar goed ook.

e. *Functioneel kaartgebruik*

Tringa paintings: tjiftjaf

Bij de ontwikkeling van kaartbegrip en kaartvaardigheid wordt heel vaak uitgegaan van de volgorde: kaarten klaslokaal – eigen buurt – stad/dorp – streek – Nederland – Europa – de wereld. Dus van gebieden die

kinderen direct kennen naar verre en grote gebieden die ze niet direct kennen. Er is echter ook een groei in complexiteit van kaartvaardigheid, ook met betrekking tot de eigen omgeving: het karteren van allerlei verschijnselen en het gebruik van complexe kaarten van de eigen omgeving. In de 'leerlijn ruimte' van het leerplan WO-Jenaplan is dan ook een van de einddoelen het kunnen lezen van de topografische kaart schaal 1:25.000 van de eigen omgeving.

Karteren van verschijnselen – hier vogels – is een complexe activiteit. Je moet niet alleen de vogels herkennen, maar ook de plek van die vogel zo precies mogelijk op de kaart kunnen aangeven ('lokaliseren'), daarbij een code gebruiken die in een legenda toegelicht wordt. Daarbij worden diverse vaardigheden voorondersteld. Het is in de praktijk zelfs zo gegaan dat een van de eerste aanzetten van de langlopende leerlijn 'ruimte' ontstond aan de hand van de vraag: 'als dit – het karteren van zingende vogels - een bovenbouwactiviteit is, wat moet er dan – te beginnen bij kleuters – aan vaardigheden ontwikkeld worden?'

f. *Klein maken/ afbakenen*

We moeten onderscheid maken tussen de 'roep' van vogels, waarmee ze contact met elkaar houden, elkaar waarschuwen voor gevaar, etc. en de zang – alleen van de mannetjes, die eerst gericht is op het lokken van een vrouwtje en later op het afbakenen van een broedterritorium. Alleen zeer geoefende vogelaars kunnen vogelsoorten herkennen aan de roep (met enkele uitzonderingen, zoals de alarmroep van merels als er een kat in de buurt is). Het herkennen aan de zang is

verhoudingsgewijs veel eenvoudiger.

Toch hebben veel mensen ook moeite met het herkennen van de vogelzang. Allereerst omdat ze in veel gevallen door elkaar heen zingen en je in dat koor als beginneling de afzonderlijke stemmen onvoldoende kan onderscheiden. Maar ook als er minder vogels tegelijk zingen is het zo dat de zang van sommige soorten voor niet geoefende lieden teveel op elkaar lijkt. Naar mijn ervaring is dat bijvoorbeeld het geval voor de roodborst en het winterkoninkje. Het is in het begin belangrijk dat de kinderen een klein aantal soorten waarvan de zang goed uit elkaar te houden is kunnen herkennen. Dat beginnetje geeft vergelijkingsmateriaal – vormt een soort bruggenhoofd - en dient als smaakmaker.

Zo kan bijvoorbeeld in een groen buurtje of parkje geluisterd worden naar de zang van:

Tjiftjaf (lijkt op het tikken van een klokje),

Koolmees (hun 'sisida' lijkt op 'schiet in 't vuur' of er is het tweetonige 'zagen'- ziezie),

Houtduif - 'tot de dood (langer aangehouden) toe tobben', of 'm'n opoe is dood',

Merel – meestal bekend

Zanglijster - idem

Vink – 'ruttuttuttamrezwiet'(het laatste langer en omhoog)'

Groenling – een rateltje met op het eind een nasaal 'ie'.

Voor de keuze van de soorten is hulp van een deskundige noodzakelijk: komen de gekozen soorten daar hoogstwaarschijnlijk als broedvogel voor? En is hun zang gemakkelijk uit elkaar te houden?

Van bovengenoemd rijtje kan dat, met uitzondering van de tjiftjaf die pas later arriveert, enkele weken voor het project vastgesteld worden. Het is goed om als de waarnemingsweek begonnen is de keus zo nodig nog bij te stellen.

Er kan ook een 'pluslijst' gemaakt worden voor die kinderen die meer willen leren, bijvoorbeeld – om bij het voorbeeld van broedvogels in de gebouwde omgeving te blijven – met boomklever, heggemus, spreeuw, pimpelmees.

Zie over het inscholen van het herkennen van geluid (zang) en uiterlijk hieronder, bij 'inscholingsweek'.

g. *Vorbereiding vaker bruikbaar*

Het project vraagt het eerste jaar om een flinke investering in de voorbereiding. Maar volgende jaren kan je letterlijk weer die grote doos tevoorschijn halen, met het draaiboek, de kaarten, het oefenmateriaal, e.a. dat grotendeels weer zo gebruikt kan worden. Het is hetzelfde en toch weer anders. Bovendien werk je aan het netwerk van ervaringsdeskundigen.

h. *Meer ervaringsgebieden*

Bij dit project zijn minstens drie ervaringsgebieden in het geding: Het Jaar Rond (beleving seizoenen), Omgeving en Landschap (beter leren kennen omgeving; territoriumgedrag dieren) en Communicatie (in de natuur). Het is dus een rijk thema, dat, zoals bij punt e. aangegeven is, ook een brandpunt is van ruimtelijke vaardigheden.

De inscholingsweek

De week voordat het waarnemen en karteren van de zingende vogels begint worden verschillende vaardigheden op een speelse manier ingeschoold. Allereerst het *gebruik van de verrekijker*: het 'mikken' op ding of dier dat je willen bekijken. Op het schoolterrein kunnen kinderen in tweetallen (om elkaar te helpen en te corrigeren) daarmee en met het scherpstellen oefenen. Dat is een soort spel en een wedstrijd met jezelf – lukt het me steeds beter?

Dan het *herkennen van het beeld en geluid (zang)* van de geselecteerde soorten. Ook dat kan in spelvorm, bijvoorbeeld als onderdeel van de blokperiode. Van de gekozen soorten (en van de uitbreiding) zijn afbeeldingen en geluidsopnames (van cd's van Vogelbescherming) beschikbaar, eventueel in meer sets. Het gaat nu om de koppeling van zang en afbeelding. Een van de kinderen laat het geluid horen, andere kinderen zoeken daar de goede afbeelding bij of omgekeerd. En verder: kunnen kinderen bij het horen van de zang gelijk zeggen: 'dat is een ?'

De kinderen worden ook geïnstrueerd in het *gebruik van de kaart bij het inventariseren* en het gebruik van een code (eerste letter soortnaam bijvoorbeeld). Als de inventarisatie al een of meer keren eerder plaatsgevonden heeft kunnen de kaarten van vorige jaren er bijgenomen en met elkaar vergeleken worden. Voor kinderen die er al eerder aan meegedaan hebben is het spannend: hoe zal het nu zijn? Ze kunnen vertellen hoe ze het toen beleefd hebben.

Er wordt ook gesproken over de *samenwerking in de groepjes* en de *taken*: luisteren en kijken (lieftst allemaal een kijker), plaats van de vogel bepalen en intekenen op de kaart, verdere dingen die je van de vogels hoort en ziet – waar ze zingen, of ze andere vogels wegjagen, andere zaken het gedrag betreffend - en vragen kort opschrijven.

Materiaal en hulp

Het belangrijkste 'materiaal' is het terrein waar je gaat werken: een parkje, bosje, boomrijke woonbuurt met grote tuinen, etc. Zo dicht mogelijk bij de school, in het ideale geval kan je er binnen 10 minuten naartoe lopen.

Verder heb je nodig:

- Afbeeldingen van de gekozen vogelsoorten – voor het inoefenen van de beelden (*herkenning*) en als illustratiemateriaal bij het verslag: kaart en korte teksten over de waarnemingen op het prikbord. Ansichtkaarten van de betreffende vogelsoorten kunnen besteld worden bij de firma *Tringa Paintings* tringa-paintings@zonnet.nl. Aanbevolen: per deelnemende stamgroep 3 setjes – deze plastificeren. Ook zijn goede kleurenkopieën uit een goede vogelgids te gebruiken, mits verstevigd (opgeplakt) en geplastificeerd.

Bij Vogelbescherming (www.vogelbescherming.nl, info@vogelbescherming.nl) zijn gratis twee fraaie brochures aan te vragen (ook in grotere hoeveelheden): 'Genieten van vogels kijken' en 'Meer vogels in de tuin'.

- Geluidsopnames van de gekozen vogelsoorten – op cd's van Vogelbescherming, te betrekken van ouders of NME-centrum of kopen bij Vogelbescherming – adres zie boven.
- Een kaart van het gebied, het liefst schaal 1:5000 of nog preciezer, waarop zoveel veldkenmerken staan dat de

kinderen nauwkeurig een plek op de kaart kunnen bepalen. Een basiskaart van deze schaal is meestal bij gemeente of andere beheerder te krijgen, deze kan eventueel nog iets meer ingevuld worden. Als hulpmiddel bij het lokaliseren kunnen tijdens de projectweek bomen en struiken eventueel met gekleurde lintjes gemarkeerd worden of worden nummers aangebracht. Deze tekens komen dan uiteraard ook op de kaart te staan.

- Werkkaartjes voor de kinderen, - dezelfde kaart, in een paar stukjes op A4-formaat, plus stevige onderleggers met elastieken.

- Verrekijkers – bij ouders of bij een NME-centrum te lenen: 8x32, 8x40, e.a. Dus met een redelijk groot zichtbeeld.

Pabo – studenten kunnen als onderdeel van hun studie (WO, aardrijkskunde, natuuronderwijs) ook helpen bij het verzamelen en gebruiksgereed maken van materialen.

Er zijn volwassenen nodig om de groepjes kinderen te begeleiden. Daarvoor is een instructiebijeenkomst nodig, met de oefeningen met het herkennen en het kijkergebruik (dat is ook voor volwassenen boeiend), het bekijken van terrein en kaart en het afspreken over de wijze van begeleiden. Tot dit laatste behoort ook: regelmatig aan de kinderen vragen of ze zeker weten dat het om die en die soort gaat, stimuleren de vogels ook in de kijker te krijgen en dat alle kinderen daarbij aan bod komen en waar nodig hulp en controle bij het intekenen van de vogels op de kaart.

Bepaalde materialen worden gebundeld in een 'projectcentrum', met vogelboeken, een blanco kaart plus eventueel een ingevulde kaart van vorig jaar en er omheen afbeeldingen van de betreffende vogelsoorten, een mogelijkheid om nog eens de geluiden te beluisteren, teksten en tekeningen van kinderen (zie onder), e.a.

Waarnemingsweek

Deze week gaan groepjes kinderen naar het gebied. De grootte van de groepjes zal hoogstens acht kinderen zijn. Het wordt aanbevolen om per dag vier keer naar het gebied te gaan, 's ochtends: van 7- 8 uur, van 8 – 9 uur, 9-10 uur en 10 – 11 uur. De meeste vogelzang is immers 's morgens te horen. Wat trouwens ook aanleiding kan geven om op andere tijden eens te luisteren naar wat er dan zingt. Roodborsten zingen zelfs 's avonds in het donker.

Na elk bezoek krijgen de kinderen bij terugkomen op school tijd om even na te praten en individueel een korte tekst te schrijven. De vroegste groep krijgt een ontbijt op school. De gegevens worden ook – eerst met potlood – op de grote kaart ingetekend. Van elke dag wordt zo een kaart met alle waarnemingen gemaakt.

Elke dag is er ook met de stamgroep een korte terugblik en het uitwisselen van ervaringen. De laatste dag wordt een overzichtskaart van alle waarnemingen gemaakt, waarbij

Tringa paintings: zanglijster

geprobeerd wordt de losse waarnemingen te combineren tot territoria van de dieren ('punten' op de kaart worden 'vlekken'). Er wordt een slotgesprek gehouden waarbij conclusies worden getrokken: Welke soorten broeden daar? Hoeveel van elke soort? Hoe zijn ze over het gebied verdeeld? Zijn er min of meer duidelijke territoria zichtbaar? Waren er vaste zangplaatsen van de vogels? Welke waren dat? Is het verdedigen van de territoria waargenomen? Waren er verschillen in zang binnen een soort?

Hoe is het vogels kijken beleefd? Zijn er bijzondere dingen (naar het gevoel van de kinderen) waargenomen? In de weeksluiting wordt iets van de ervaringen en beleving gepresenteerd.

Er wordt een samenvattend verslag gemaakt, in tekst en beeld, dat mooi verzorgd wordt en als boekje in het documentatiecentrum komt, nadat het eerst een poos ter inzage gelegen heeft voor elke belangstellende. Er kan ook een digitaal verslag komen (als powerpointpresentatie?) op de computer, met de geluiden en beelden erbij.

Ook voor de plaatselijke pers wordt een artikel gemaakt.

Andere activiteiten

Omdat het hier om een gebiedje in de omgeving gaat valt te verwachten dat verschillende kinderen hun ouders meenemen om daar vogels te kijken.

Op school kunnen de kinderen verder de volgende *keuzeactiviteiten* doen:

- individueel werkstukje ('studie') maken over een vogelsoort die in de omgeving voorkomt;
- natekenen vogels uit een boek, inclusief inkleuren; dit is een goede manier om vormen en kleuren letterlijk 'in de vingers' te krijgen; vergelijken afbeeldingen van dezelfde soort in verschillende vogelboeken;
- 'ik zie ik zie, wat jij niet ziet': de afbeeldingen van een tiental vogelsoorten liggen op tafel; in een groepje wordt een raadspelletje gedaan, waarbij iemand een vogel in gedachten neemt en de anderen stellen om de beurt een vraag (is de vogel?), waarbij het antwoord is: ja, nee of 'weet niet'; het gaat erom met zo weinig mogelijk vragen de juiste vogel te vinden;

- collage maken of een beeldkaart van de vogels in hun omgeving (groepswerk);
- een interview met een 'vogelaar' die regelmatig aan dit soort onderzoek meedoet;
- met alle betrokken kinderen een vroege vogel-excursie (bijvoorbeeld van 6 tot 8 uur) naar een terrein iets verder weg houden, met enkele volwassenen als gids, met luisteroefeningen naar het vogelkoor en de stemmen daarbinnen, met een gemeenschappelijk ontbijt na terugkomst op school.

Tringa paintinga: houtduif

Volgend jaar? Volgende jaren?

Het jaar erop kan de doos met ingevulde en blanco kaarten, vogelafbeeldingen, het verslagboek en het draaiboek, etcetera uit de kast gehaald worden en weer ingezet worden. Juist door een activiteit als deze enkele keren te herhalen wordt de waarde ervan groter – de resultaten kunnen met elkaar vergeleken worden. Maar nog belangrijker is de beleving. Zoals een oud-leerling het uitdrukte, die na vele jaren weer terug kwam naar zijn basisschool van vroeger:

'Ik weet nog dat we vogels gingen kijken in Park Weldam, met een verrekijker. Dat we elk voorjaar onder leiding van een volwassene uitzochten welke vogels na de winter teruggekeerd waren. In welke boom ze zaten. Dat moesten we op een plattegrond noteren. Sindsdien heb ik altijd belangstelling gehad voor vogels. Dat ze terugkomen, elk voorjaar, dat geeft een soort vertrouwen. Het maakt dat je je deel voelt van een grote geheel. Een soort troost. Vogels komen altijd terug.' (Uit 'Vogels kijken'. Schoolplan De Hoeve, Hoevelaken).

Dit artikel wordt tijdig geplaatst, zodat scholen ruim de tijd hebben om een en ander te verzamelen en gebruiksgereed te maken.

David Sobel beschrijft een klein vergelijkend onderzoek naar de effecten van intensief milieu-onderwijs aan zevenjarige kinderen, gericht op milieuproblemen. Hij vergeleek dit met kinderen die meer met sociale en speelse activiteiten bezig geweest waren, naast hun reguliere schoolwerk. De eerste groep kinderen werd geconfronteerd met ontbossing, rivieren vol met rotzooi, milieurampen ('ook wel 'catastrofen-pedagogiek' genoemd). De tweede groep met meer positieve zaken, zonder expliciete relatie met natuur- en milieuproblemen. De eerste groep vertoonde bijvoorbeeld desgevraagd minder waardering voor fijne omgevingen om te leven, dan de tweede. Sobel waarschuwt hier voor negatieve gevolgen van dergelijke programma's voor de grondhouding van kinderen, 'waarbij hun besef van tijd, plaats en hun eigen "zelf" nog volop in ontwikkeling zijn'. 'Het is belangrijk dat kinderen in de gelegenheid gesteld worden om zich te verbinden met de natuur, leren deze lief te hebben en zich daar op hun gemaakt te voelen, voordat hen gevraagd wordt de wonden die mensen de natuur hebben toegebracht te genezen'. Kennis is belangrijk, maar 'ons probleem is dat we een beroep doen op kennis en een besef van verantwoordelijkheid, voordat we ruimte geven aan de opbloei van een liefhebbende relatie.

Uit: Sobel, D. (1996), Beyond Ecophobia. Reclaiming the Heart in Nature Education, Great Barrington (MA): The Orion Society, p. 10